

Hvad er hjemmestyrekommissionen og hvad laver den egentlig?

af Jakob Janussen, medarbejder ved hjemmestyrekommissionens sekretariat

Hjemmestyre betyder ansvar, først og fremmest *politisk* ansvar, og dermed også ansvar for den enkelte borger ved valg af politikere og påvirkning af politikere.

Baggrunden

I sin efterårssamling i 1972 debatterede Grønlands landsråd ønskeligheden af, at landsrådets mulighed for i højere grad end hidtil at præge den samfundsmæssige udvikling i Grønland blev øget, og henstillede til ministeren for Grønland, at der blev nedsat et udvalg eller en kommission, som kunne undersøge mulighederne for, hvorledes landsrådets kompetence og dermed ansvar kunne øges.

På den baggrund nedsatte den daværende minister for Grønland, Knud Hertling, i januar 1973 et *udvalg*, som fik til opgave at undersøge, hvorledes en *hjemmestyreordning for Grønland* kunne etableres.

I udvalget sad 5 medlemmer af Grønlands landsråd, udpeget af landsrådet, og Grønlands to repræsentanter i det danske folketing. Senere blev udvalgets medlemmer suppleret med en repræsen-

tant for De grønlandske Kommuners Landsforening. I udvalget sad *udelukkende grønlandske politikere*, idet man anså det for vigtigt, at den indledende diskussion om hjemmestyre i Grønland blev præget af grønlandske synspunkter.

Det grønlandske hjemmestyreudvalg beskrev på basis af de grønlandske politiske institutioners historiske udvikling specielt landsrådets placering i det politiske og administrative system inden for det danske rige, ligesom en række hjemmestyreordninger og hjemmestyreliggende ordninger andre steder blev nærmere beskrevet. Man interesserede sig specielt for *den færøske hjemmestyreordning*, som meget kort fortalt bygger på det princip, at beslutnings- og bevillingsmyndighed følges ad på den måde, at de færøske hjemmestyreorganer påtager sig finansieringen af opgaver, som de efter nærmere forhandling med de danske rigsmyndigheder overtager i den forstand, at det færøske lagting helt og holdent overtager retten til lovgivning inden for disse områder, samtidig med, at det færøske landsstyre overtager den administrative myndighed.

Dette og artiklens øvrige billeder stammer fra Hjemmestyrekommissionens første møderække på Christiansborg. Fra venstre: translator Peter Kreuzmann, tolk, landsrådsmedlem Niels Carlo Heilmann, sekretariatschef J. Karup Pedersen og landsrådsformand Lars Chemnitz. (Fot.: Torben Lodberg, 20. nov. 1975).

Endelig foreslog det grønlandske hjemmestyreudvalg med den færøske hjemmestyreordning som forbillede, at en række nærmere afgrænsede sagsområder blev såkaldt *sær-* eller *hjemmestyreanliggender*, mens en række andre sagsområder forblev *fællesanliggender*, som fortsat skulle forblive i hænderne på de danske rigsmyndigheder. I hjemmestyreudvalgets forslag var der dog den meget afgørende forskel fra den færøske hjemmestyreordning, at udvalget – med henvisning til Grønlands ringe økonomiske formåen – forudsatte, at en del af finansieringsgrundlaget for det grønlandske hjemmestyre blev skabt ved, at den danske stat fortsat ydede et vist årligt tilskud til finansiering af særanliggender.

Sluttelig anførte det grønlandske hjemmestyreudvalg i sin såkaldte delbe-

tænkning, som blev afgivet i begyndelsen af 1975, at det var *ønskeligt med en drøftelse af foreliggende ideer og problemer med danske politikere.*

For at imødekomme hjemmestyreudvalgets ønske om drøftelse af de ideer og problemer, som knytter sig til etableringen af det grønlandske hjemmestyre, nedsatte ministeren for Grønland, Jørgen Peder Hansen, efter forudgående drøftelse med og i forståelse med Grønlands landsråd i oktober 1975 „kommissionen om hjemmestyre i Grønland“.

Hvorfor hjemmestyre?

Inden der gives en så dækkende beskrivelse af hjemmestyrekommissionens opgaver, som det nu er muligt at give på et så tidligt og foreløbigt stadium af

Fra venstre: Thue Christiansen, suppleant for folketingsmedlem Lars Emil Johansen, folketingsmedlem Nikolaj Rosing, departementschef Jørgen Gersing, departementschef Erik Hesselbjerg, professor, dr. jur. Isi Foighel og fuldmægtig Ole Olesen. (Fot.: Torben Lodberg, 20. nov. 1975).

kommissionens arbejde, skal der nærmere gøres rede for, hvorfor forestillingen om hjemmestyre i Grønland er blevet til et konkret ønske, og hvorfor hjemmestyreplanerne presser sig på.

Det ovenfor nævnte grønlandske hjemmestyreudvalg har anført flere grunde til, at ønsket om hjemmestyre er dukket op:

For det første nævner hjemmestyreudvalget, at Grønland og landets oprindelige eskimoiske befolkning på mange måder adskiller sig så stærkt fra det øvrige Danmark og danskerne, at forholdet mellem grønlændere og danskere aldrig kan blive det samme som forholdet mellem jyder og sjællændere og mellem fynboer og københavnere.

For det andet påpeges den store geografiske afstand mellem Grønland og Danmark, som vanskeliggør kommunikationen imellem de to landsdele.

For det tredje nævnes, at den vanske-

lige kommunikation i forbindelse med de grønlandske politiske organers placering i en bredere sammenhæng giver den grønlandske politiker en følelse af afmagt, en følelse af at stå uden for, når der træffes beslutninger, fordi alle vigtigere beslutninger træffes i København.

For det fjerde anføres, at – selv om landsrådet høres, før der træffes beslutninger – så fører det forhold, at det grundlæggende arbejde i forbindelse med beslutningerne laves i København, ofte til, at landsrådets mulighed for at præge beslutningernes karakter i realiteten bliver meget lille.

For det femte nævnes, at da det grønlandske sprog har en meget nær sammenhæng med den grønlandske måde at tænke og leve på, så er bevarelse og styrkelse af det grønlandske sprogs rolle i det grønlandske samfund forudsætningen for, at grønlænderne bevarer

deres identitet og kultur, og dermed også forudsætningen for, at grønlænderne fortsat kan eksistere som en minoritetsgruppe.

For det sjette har Grønlands mere end 200-årige kolonistatus vænnet grønlænderne til, at tingene styres og beslutningerne træffes af danskerne.

For det syvende fører det netop ovennævnte forhold til, at mentaliteten er blevet sådan, at man som grønlænder ikke har ansvar for noget, der går skævt, og følgelig ikke gør noget for at rette skævhederne op.

Alle de nævnte ting, som i korthed har den jævne grønlænder følelse af at stå uden for udviklingen og den grønlandske politikeres følelse af at stå mere eller mindre magtesløs i forbindelse med vitale beslutninger gældende for det grønlandske samfund som fællesnævner, har overbevist hjemmestyreudvalget om, at den grønlandske befolknings politiske passivitet kun kan overvindes ved, at så mange afgørende beslutninger som muligt træffes i selve Grønland og under de grønlandske politikeres ansvar.

Hvad er hjemmestyrekommissionen?

Hjemmestyrekommissionen er et særligt forum for en drøftelse mellem grønlandske og danske politikere for at finde ud af, hvorledes hjemmestyret i Grønland kan foreslås gennemført.

Kommissionen er sammensat af 5 medlemmer valgt af medlemmer af landsrådet blandt dets medlemmer, de 2 grønlandske folketingsmedlemmer, 7 medlemmer valgt af folketinget blandt dets medlemmer samt en formand, udpeget af ministeren for Grønland. Des-

Jonathan Motzfeldt og Otto Steenholdt, begge medlemmer af Landsrådet. (Fot.: Torben Lodberg, 20. nov. 1975).

uden har De grønlandske Kommuners Landsforening udpeget en observatør i kommissionen, samtidig med at departementscheferne i Statsministeriet og Ministeriet for Grønland og chefen for Grønlands landsråds sekretariat er tilforordnede.

Hvilke opgaver har kommissionen?

Ifølge sit kommissorium har kommissionen til opgave – navnlig med udgangspunkt i hjemmestyreudvalgets delbetænkning – at foretage en gennemgang af de opgaver, som hidtil har været varetaget af Ministeriet for Grønland og andre fagministerier. Denne gennemgang har til formål at belyse, på hvilke områder og på hvilken måde Grønlands landsråds ansvar og indflydelse kan øges. På dette grundlag skal kommissionen foreslå etablering af hjemmestyreordning for Grønland inden for rammerne af rigsfællesskabet.

Kommissionen undersøger, hvilke ændringer af lovgivningen der bliver nødvendige som følge af kommissionens forslag og udarbejder forslag til ny lovgivning, som kan danne basis for en gradvis forøgelse af landsrådets ansvar og indflydelse.

Kommissionen skal opstille en tidsmæssig ramme for overførsel af hidtidige statslige opgaver til landsrådet, samtidig med at den skal foreslå, i hvilken rækkefølge disse opgaver overføres.

Endvidere skal kommissionen – foruden behandling af spørgsmål som kommissionen selv måtte finde det naturligt at tage op – overveje og skitsere den administrative struktur, som må anses for hensigtsmæssig som følge af kommissionens forslag, både i Grønland og i Danmark.

Uddybning af hvad kommissionen er og ikke er

På baggrund af det, der er skrevet ovenfor under de tidligere afsnit kan spørgsmålet om, hvad kommissionen ikke er, umiddelbart synes overflødig; men ikke desto mindre har det i løbet af den korte tid, kommissionen har eksisteret, vist sig nødvendigt at understrege, at hjemmestyrekommissionen hverken er folketing eller landsråd.

Udtrykt på en anden måde: Det er ikke hjemmestyrekommissionens opgave at finde ud af, hvilken dagsaktuel politik der skal føres af folketinget og landsrådet.

Det er heller ikke hjemmestyrekommissionens opgave at udstikke retningslinjerne for den politik, der til sin tid

skal føres af de grønlandske hjemmestyreorganer.

Hvilken dagsaktuel politik, der føres, afhænger udelukkende af de holdninger, som bliver indtaget af de politiske organer, som i øjeblikket har kompetence til at træffe politiske beslutninger, og en sådan kompetence har hjemmestyrekommissionen ikke, lige så lidt som den har kompetence til at udtale sig om indholdet af den politik, som hjemmestyret til sin tid måtte finde frem til.

Hjemmestyrekommissionen er et grønlandsk-dansk organ, der alene skal stille *forslag* til, hvordan hjemmestyre *kan* etableres, hvilke opgaver hjemmestyret *kan* overtage, og hvordan disse opgaver *kan* finansieres. Afgørelsen af, om forslagene *skal* føres ud i livet, ligger hos regering, folketing og landsråd.

Kommissionsarbejdets hidtidige forløb

Hjemmestyrekommissionen har indtil nu afholdt to møder, et i København i november 1975 og et i Søndre Strømfjord i januar 1976.

I overskuelig fremtid er der planlagt et møde i første halvdel af maj måned i Danmark, ligesom der er planlagt et møde i juni måned i København og et møde i eftersommeren i Grønland, formentlig i Jakobshavn.

Der har været en indgående debat om, hvorledes det grønlandske hjemmestyre kan finansieres. I hvert fald i en overgangsperiode forventes det at blive nødvendigt at yde statstilskud til finansiering af de opgaver, der overtages af hjemmestyret. Den nærmere udformning af tilskudsordningerne er ikke afklaret på det nuværende, indledende stadium af kom-

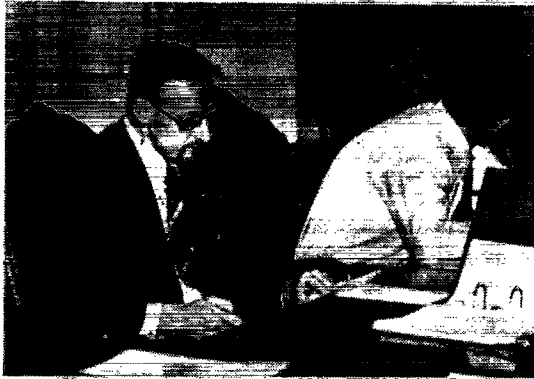
Fra venstre: Folketingsmedlem Svend Erik Sørensen, fuldmægtig Eva Barnekow, sekretær Jakob Janussen, Peter Mathiassen, observatør for De grønlandske kommuners Landsforening, og stående i baggrunden folketingsmedlem Helge Dohrmann. (Fot.: Torben Lodberg, 20. nov. 1975).

missionens arbejde; men der synes foreløbigt i kommissionen at være overvejende stemning for at anvende tilskudsformer, som vil sætte de grønlandske myndigheder i stand til temmelig selvstændigt at disponere over tilskudsmidlerne og samtidigt indebære tilskyndelse til at økonomisere med midlerne.

Et af de første områder, som tænkes at blive et hjemmestyreanliggende, er *Grønlands Radio*, idet radioen kan overføres, uden at overførslen betyder større administrative konsekvenser. Hvorledes Grønlands Radio skal styres vil sikkert

blive afklaret i majmødet, idet der kommer et udspil herom fra landsrådet.

Et andet område, som ligeledes har været debatteret, er *skolevæsenet*, som alle er enige om er af ganske vital betydning for, hvorledes det fremtidige grønlandske samfund kommer til at se ud, idet børn under deres skolegang ikke blot bliver forberedt på deres indtræden i de voksnes samfund, men også danner sig nogle opfattelser af, hvordan samfundet bør indrettes. – Der er dog endnu væsentlige spørgsmål, der skal afklares, inden man med nogenlunde sikkerhed

Tre af de ialt ni folketingsmedlemmer i kommissionen. Fra venstre: Helge Dohrmann, Svend Haugaard og Erik Ninn-Hansen. (Fot.: Torben Lodberg, 20. nov. 1975).

kan sige noget om, hvornår det grønlandske skolevæsen bliver et hjemmestyreanliggende. Der er dog i skole-spørgsmålet enighed om, at folketingets rolle i det grønlandske skole-spørgsmål bør begrænses til vedtagelse af en rammelov, således at skolens *målsætning, begreb og indhold* nærmere fastsættes og defineres af landsrådet.

Der er i kommissionen enighed om i videst muligt omfang at forsøge at *inddrage den grønlandske befolkning i diskussionen om, hvad hjemmestyre er*

eller kan blive. Der er for tiden ved at blive udarbejdet et informationsmateriale, som i løbet af sommeren og efteråret vil blive udbredt blandt den grønlandske befolkning. Der er ved at blive planlagt radioforedrag og avisartikler, som tænkes fulgt op med møder rundt omkring på Grønland, således at kommissionen får mulighed for at få en tilbagemelding om, hvorledes den grønlandske befolkning reagerer på hjemmestyreplanerne.

Der har i kommissionens første møde været en ganske foreløbig drøftelse af *råstoffer i undergrunden*, men emnet indgår i kommissionens fremtidige opgaver som en af de mest betydningsfulde og vanskelige. Man kan blot erindre sig om, at det grønlandske hjemmestyreudvalg i sin betænkning har undladt at tage stilling til, om området skulle placeres i listerne over sær- og fællesanliggender.

De nævnte emner, som på ingen måde er udtømmende, angiver rækkevidden af de opgaver, som hjemmestyrekommis-sionen har. Opgaver som dels består i teknisk udredning af komplicerede sammenhænge og dels består i at løse de interessemodsatninger, som i øjeblikket gør sig gældende på nogle punkter.